Szarvserleg - griff-és szirénfigurával

Ötvösgyűjtemény

Leltári szám:	E 60.2.1-7
Készítés ideje:	1630 KÖRÜL 18. SZÁZAD
Készítés helye:	Észak-Németország (feltehetően); Brünn (Brno)
Jelzés:	Ötvösjegyének azonosítása Rosenberg szerint: „Brünn; ötvöscéh hitelesítőjegye, mely 1646-ig volt használatos” vö.: Rosenberg 4. Nr. 9233
Anyag:	aranyozott ezüst; bölényszarv; ékkövek
Technika:	nielló díszítés; öntött; trébelt; vésett díszítés; zománcozott
Méretek:	magasság: 36,1 cm hosszúság: 33 cm szélesség: 10,8 cm

"*... A griffmadár felsőteste, akár a sasé, alteste az oroszlánéra emlékeztet. Akkora karmok vannak a lábán, mint egy ökörszarv. … A griff karmaiból ivókupát készítenek*."

A képzelet szülte, mesés állatok tulajdonságairól szóló középkori kézikönyvek – az úgynevezett *bestiáriumok* – ilyen és ehhez hasonló megállapításai a kora újkorban, a modern természettudományok kialakulása idején sem merültek feledésbe. E képzetek továbbéléséről tanúskodnak egyebek között azok a bizarr hatást keltő, különös dísztárgyak, amelyek edénytestét bölényszarvból alakították ki, s amelyek alakos díszítményeiként általában azonos vagy hasonló motívumok szerepelnek. Uralkodói vagy főúri kincstárak különleges műalkotásai voltak e darabok, amelyek elkészíttetésére és adományozására valamely jeles esemény alkalmával került sor. Ez mondható e tárgyról is, amely valószínűleg 1638-ban, Esterházy István (1616–1641) és Thurzó Erzsébet házasságkötése idején került az ifjú pár, azaz a família birtokába, a menyegzői ünnepségek egy előkelő, főrangú résztvevőjének ajándékaként.

A serleget díszítő két figurális motívumnak a 17. század közgondolkodásában sajátos, jelképes jelentése volt. A griff a természetfeletti erőt és különleges képességeket, a hárfázó szirén a zenében "megtestesülő" kifinomult összhangot szimbolizálta. Együttes előfordulásuk a korszak képző- és iparművészeti alkotásain szinte példa nélküli, s ez a szokatlan kompozíciós megoldás vélhetően azt sejteti, hogy a műtárgy adományozója és a megajándékozott(ak) egyfajta különleges, kitüntetett, talán közeli, személyes kapcsolatban álltak egymással.

Amennyiben a címerpajzsot tartó griff-figura, amely a serleg talapzatát képezi, heraldikai motívumnak (is) tekinthető, úgy ennek egyfajta "személyre szóló" üzenete is lehetett. Ez a plasztikusan megformált, hangsúlyos ornamens ugyanis félreérthetetlen célzást jelent a "kardos griffre", mint az Esterházyak címerállatára. A figurális díszítmény effajta értelmezésének lehetőségével, úgy tűnik, az "utódok", azaz a família későbbi tagjai is tisztában voltak. Elsősorban a serleg dezignált, eredeti tulajdonosának, Esterházy Istvánnak a féltestvére, Esterházy Pál (1635–1713), aki 1664-ben írott első végrendeletében a kincstár legértékesebb darabjai között említi e művet, a következőképp: "*... az Griffmadár körmöt … Mikloska fiamnak hagyom".*

Ugyancsak a műtárgy különleges ’státusát’ bizonyítja az a körülmény, hogy az 1664 és 1687 közötti években az az idő szerinti tulajdonos, Esterházy Pál némi átalakítást végeztetett rajta: a griff által tartott kartuson a saját grófi címerét helyeztette el, zománcos megmunkálásban.

Irodalom

- szerző: Horváth Hilda: *Nemzeti kincstárunk, az Esterházy hercegi kincstár 20. századi története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - 16 A, 16 B és 23 (lent középen) kép
- Szerk.: Szilágyi András: *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstárból az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. - Nr. V.1. (Szilágyi András)
- Szerk.: Szilágyi András: *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményből*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 28. (Szilágyi András)

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

- Szikszay Béla: Ötvösművek, címerek és legendák az Esterházy-gyűjteményből. *Művészettörténeti Értesítő*, 47. (1998). 1998. - 3-4. kép
- Szerk.: Lovag Zsuzsa: *Az Iparművészeti Múzeum. (kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1994. - Nr. 219.
- Szilágyi András: *Az Esterházy-kincstár*. Helikon Kiadó, Budapest, 1994. - p. 115
- Szerk.: Szilágyi András, Péter Márta: *Barokk és rokokó. Az európai iparművészet stíluskorszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1990. - Nr. 5.27. (Szilágyi András)
- Szerk.: Galavics Géza: A fraknói Esterházy kincstár a történeti források tükrében. *Magyarországi reneszánsz és barokk. Művészettörténeti tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. - 12. kép (Héjjné Détári Angéla)
- Layer Károly: *Das Ungarische Kunstgewerbemuseum: Illustrierter Führer durch die Sammlungen*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1925. - p. 22.
- Szerk.: Ráth György, Divald Kornél: Az ötvösség. *Az iparművészet könyve. III*. Athenaeum Kiadó, Budapest, 1912. - 49. kép (Mihalik József)
- Szerk.: Szalay Imre, Dr. Czobor Béla: Az ötvösművesség emlékei a renaissancétól a XVIII. század végéig. *Magyarország történeti emlékei az 1896. évi ezredéves országos kiállításon*, 2.. GERLACH MÁRTON ÉS TÁRSA, Budapest és Bécs, 1897-1901. - 375. kép (Mihalik József)
- *Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás. A Történelmi főcsoport hivatalos katalógusa*. Kosmos Műintézet, Budapest, 1896. - Nr. 4183
- *Katalog der grossen Goldschmiedekunst-Ausstellung im Palais Schwarzenberg Wien*. Verlag des Comités der grossen Goldschmi, Wien, 1889. - Nr. 309.
- Pulszky Károly, Radisics Jenő: *Az ötvösség remekei a Magyar Történeti Ötvösműkiállításon*. Franklin Társulat, Budapest, 1885. - és képek
- Szerk.: Pulszky Károly, Radisics Jenő: *A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma*. Franklin Társulat, Budapest, 1884. - III. terem, p. 38., Nr. 5.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum